

Hoe objectief is ons nieuws? College van Hans Laroes

Op maandagavond 13 januari 2020 stroomden de bezoekers het gebouw van ProDemos binnen. Ze kwamen luisteren naar Hans Laroes, oud-hoofdredacteur van het NOS Journaal, die het tweede college uit de reeks Media en Politiek gaf, over beïnvloeding en objectiviteit van de media. Daarnaast besprak Laroes de grens tussen gezonde en ongezonde relaties van politici en journalisten. Hoe beïnvloeden die de onafhankelijkheid van de verslaggeving?

Laroes stelt zich kort voor en begint met een vraag aan de aanwezigen: hoe zij zichzelf informeren over politiek nieuws uit Den Haag. Dat blijkt erg te verschillen: een meneer voorin de zaal zegt dat hij graag zijn eigen bubbel creëert op Twitter, omdat hij vindt dat sommige media een te eenzijdige agenda hebben. Middenin het publiek geeft een mevrouw aan dat ze juist zoveel mogelijk bronnen gebruikt en nog iemand anders zegt haar nieuws niet van social media te halen, omdat ze vindt dat de kwaliteit is gedaald door *clickbait*.

Van formeel naar entertainment

Laroes luistert geïnteresseerd en laat daarna twee filmpjes zien. Het eerste is het klassieke intro van Den HaagVandaag, een redelijk inhoudelijk en formeel fragment. Het tweede filmpje is de intro van Jinek. Dit fragment is meer gericht op entertainment en toegankelijkheid. Laroes benoemt dat in de twee filmpjes elk een andere manier van politieke verslaggeving te zien is: 'Alles moet licht, luchtig en entertainment zijn. Ik ben er zelf ook voor een deel verantwoordelijk voor geweest toen ik interim-directeur bij KRO-NCRV was'.

De oceaan en schoonmaker als struikelblokken

Volgens Laroes zijn er een paar scharnierpunten in de tijd van journalistiek geweest. Hij geeft een voorbeeld: 'Ik kan enkelen van u vragen waar u was toen John F. Kennedy werd vermoord. Dit was het eerste moment waarop het gelukt is om videobeeld van de ene kant van de oceaan binnen één dag naar de andere kant te krijgen'. Hij geeft aan dat men daardoor het gevoel kreeg verbonden te zijn met die gebeurtenis die zo'n enorme impact had.

‘Nog zo’n scharnierpunt was de eerste Golfoorlog. Dat was hét moment voor CNN, waarin je zag dat televisie pertinent bezig was met het registreren van een oorlog.’ Laroes vertelt dat de Nederlandse televisie toen nog niet zo ver was: ‘Op een gegeven moment hebben we wel een studio gebouwd bij de NOS, waarin je ook in de ochtend al zou kunnen uitzenden’. Op dat moment bestond er nog geen ochtendprogramma en zelfs geen twaalfuurjournaal. ‘De enige fout die werd gemaakt, was dat de schoonmaker het nog niet wist. De eerste keer dat er in de ochtend werd uitgezonden, kwam de schoonmaker stofzuigend in beeld’, vervolgt hij lachend zijn verhaal.

Hoe moet de Publieke Omroep verslaggeven?

Laroes geeft de dood van Diana als volgende voorbeeld: ‘Dat was het moment waarop de NOS zich realiseerde dat ze helemaal niet meer wist hoe het moest’. RTL zond de dag zelf rechtstreeks uit, maar de NOS beperkte zich tot een journaal van vijf minuten. ‘De dag erna werd de NOS volledig gekielhaald, omdat ze helemaal niet begreep wat de kijkers op dat moment wilden’.

Voor hij met zijn verhaal begon, had Laroes beloofd dat het publiek de hele avond door vragen mocht stellen. Daar wordt nu dankbaar gebruik van gemaakt: ‘Is het wel aan de kijkers of en hoe de Publieke Omroep de verslaggeving moet doen?’ Laroes antwoordt: ‘Ik vind dat je als journalistieke organisatie je eigen afweging moet maken. Maar dingen veranderen. Je moet je wel afvragen of de manier waarop je denkt nog wel klopt bij de tijd. Ik vind niet dat je door een hoepel moet springen omdat je kijkers vinden dat dat moet, maar als je door de jaren heen een ontwikkeling ziet, moet je je wel afvragen wat dat betekent voor jouw journalistiek. Als je alleen maar vindt dat je het goed doet omdat het vroeger zo ook goed was, dan zou er nog nooit een journalist op Twitter hebben gezeten’, vervolgt hij. ‘Dat was misschien ook wel rustig geweest,’ glimlacht hij, ‘maar dan hadden we de hele ontwikkeling die sociale media met zich meebrengen gemist. Je moet je steeds afvragen: zijn wij nog *up-to-date*?’

De monopolies van de journalistiek

Laroes gaat verder: ‘*Nine eleven* was voor mij televisieverslaggeving op zijn hoogtepunt. Het was hét grote nieuwsverhaal dat zich live afspeelde.’ Op die dag kwamen om drie uur de beelden binnen van het eerste vliegtuig dat in de toren was gevlogen. ‘Dat was wel eens eerder gebeurd. We zeiden tegen Philip Frederiks: ga jij maar alvast de make-up in, want je weet maar nooit. Op het moment dat hij boven kwam, zagen we het tweede toestel invliegen. Toen wisten we dat er iets heel groots aan de hand was.’ Dat dit een belangrijk moment was voor de televisieverslaggeving, bleek ook uit de kijkcijfers: ‘Om drie uur keken er geloof ik 120.000 mensen, om half vier waren dat er drie miljoen.’

De volgende ontwikkeling binnen de journalistiek die Laroes omschrijft, gaat over het neergestorte vliegtuig van Turkish Airlines in 2009 vlakbij Schiphol. ‘Dit was het eerste grote nieuwsverhaal dat niet via traditionele media, maar via Twitter naar buiten kwam’, vertelt hij. ‘Voor mij stond toen vast dat de journalistiek alle monopolies had verloren. Op het breken van het nieuws, op het maken ervan en op het definiëren van wat nieuws is.’

De NOS in campagnetijd

‘Er zijn dus een paar momenten waarvan je kunt zeggen dat er iets fundamenteels veranderde in de journalistiek. Dat kan je in het klein ook toepassen op de Haagse verslaggeving’, vervolgt hij. Vroeger mocht de NOS niets publiceren over politiek in de verkiezingstijd: ‘De NOS was er om neutraal te zijn en als je berichtte over de verkiezingscampagne, was dat niet neutraal.’

Later werd besloten dat er toch aandacht aan de partijen besteed moest worden, en dat dat voor elke partij ongeveer in verhouding moest staan tot het aantal zetels dat ze hadden in de Tweede Kamer. Er zat ook altijd iemand met een blocnote en pen secondes te tellen, want het kon toch zeker niet zo zijn dat een kleine partij in opkomst twee minuten in het journaal kreeg, terwijl de PvdA maar anderhalve minuut kreeg. Dat zouden we niet overleven, dat was onrechtvaardig.’

‘Ik heb het geluk dat ik net daarna bij de NOS politieke verslaggeving kwam doen. Toen kwam er iets nieuws in de campagne, namelijk satellietuitzendingen. Door die satelliet kun je directe verbindingen maken. ‘Dat betekende in die tijd dat we in het journaal live lijsttrekkers interviewden en andere lijsttrekkers daarop lieten reageren. Je kreeg een soort debat in het journaal.’ Laroes legt uit dat de berichtgeving in het journaal invloed had op tien tot vijftien zetels in de Tweede Kamer. ‘Die lol was snel voorbij, want zomaar je lijsttrekker vrijuit laten spreken in een journaaluitzending was onverantwoord, vonden de campagnewoordvoerders.’

Belazerd

‘Voor die tijd hadden we nog een beetje het idee dat, als wij vertelden wat wij wilden en wat we van partijen wisten dat zij wilden, we wel ergens in het midden uitkwamen en het wel goedkwam met je verslaggeving. Dat waren we bij het journaal ook gewend.’ In die tijd werden veel gebeurtenissen nog afgestemd op het journaal: ‘Partijen hielden het heel lang vol om belangrijke speeches vlak voor het achtuurjournaal te houden, zodat ze nog net het journaal in konden.’ Hij legt uit dat dat nog erger werd toen de eerste *spindoctor* opkwam. Dat was in de tijd dat Wim Kok namens de PvdA minister-president moest blijven: ‘Wij werden ergens naartoe verleid met de mededeling dat Kok groot nieuws zou aankondigen. Met als trucje dat hij dat om vijf voor acht zou doen, zodat wij geen tijd hadden om na te denken en alleen maar live de uitzending in konden. Wat hij toen deed’, gaat Laroes geïrriteerd verder, ‘was het verkondigen van oud nieuws.’

‘Wij voelden ons in die tijd behoorlijk belazerd door de politieke partijen. Met als effect dat we op geen enkele manier nog afspraken wilden maken over de aard van campagnebijeenkomsten. Er is dus niet alleen gezond wantrouwen tussen de politiek en de journalistiek, er is een soort oorlog gaande. Ik denk ook niet dat de journalistiek doorheeft wat voor kunstjes er allemaal met haar wordt geflikt. En ik denk dat ‘de’ journalistiek zich nog niet voldoende heeft gewapend tegen de komst van woordvoerders en *spindoctors*.’

'U kijkt zo lief'

Er volgt nog een filmpje, dit keer over toenmalig minister-president Balkenende. In het fragment wil hij geen antwoord geven op de vraag van journaliste Mariëlle Tweebeeke. Als de journalist voor de zoveelste keer de vraag stelt, zegt hij: 'u kijkt zo lief.' Laroes: 'Het blijkt dus dat als je niet in staat bent om het debat op jouw manier te beheersen, dat een versterkend medium als de televisie dat dan tot hét thema van de komende dagen maakt.' Hij vertelt dat er in die tijd nog niet zoveel talkshows waren en dat Twitter nog in opmars was. 'Nu zou het een kakofonie aan herrie hebben opgeleverd, waar het CDA op geen enkele manier nog levend uit zou zijn gekomen', meent Laroes. 'Ik weet zeker dat het toen een enorme bijdrage leverde aan de nederlaag die Balkenende toen leed.'

Dit onderwerp zet het publiek aan het denken. Een jonge vrouw vraagt wat Balkenende in het filmfragment anders had moeten doen. 'Ik denk minder mediatraining volgen', zegt Laroes. 'Iemand met zoveel ervaring als hij had moeten zeggen: ik begrijp dat u dit wil weten van mij, maar ik ga het u niet zeggen. Balkenende had hier het laatste woord kunnen hebben.'

Eerlijkheid boven handigheid

Laroes vertelt hoe ook Job Cohen ooit overvallen werd door een vraag: 'Hij wist niet wat een pak melk of een brood kostte. En dat is niet erg, als je maar omschakelt.' Hij geeft aan dat politici soms moeten kunnen zeggen dat ze iets niet weten: 'Ik denk dat kiezers eerlijkheid eerder belonen dan handigheid.'

Het rode koordje

Er volgt meteen nog een vraag, namelijk hoe een journalist zich nog kan wapenen tegen de van tevoren bedachte antwoorden van politici en hun woordvoerders. 'Je moet zorgen dat je je dossiers en verhalen kent, zodat je weet wat je volgende vraag is als er een antwoord is gegeven', meent Laroes. Hij vindt het moeilijkste deel dat je als journalist soms niet meedoet. 'Een voorbeeld is de vrijdag na de ministerraad, wanneer alle ministers worden geïnterviewd. Dat gebeurt tegenwoordig achter een keurig rood koordje. Vroeger moesten wij in de regen staan en gewoon afwachten wanneer ministers naar buiten kwamen', legt hij uit. 'En via welke deur.' Hij vertelt hoe hij en zijn collega's destijds de hoop hadden gevestigd op de kamerbewaarders die zo nu en dan lieten

doorschemeren wanneer er een minister aankwam. 'Zoals het nu is, is het prettiger, maar het laat ook zien hoe gecontroleerd alles nu is.'

Hij geeft nog een voorbeeld: 'In een debat is ook alles vastgelegd. Wie er eerst mag, voor hoe lang, wie op welke plek moet staan en of er supporters op de achtergrond mogen zitten.' Ook een interview noemt hij kunstmatig: 'Een interview is bijna altijd het gevolg van een enorme onderhandeling. Eigenlijk kun je de meeste interviews schriftelijk afdoen, want bijna allemaal zijn die van tevoren bedacht en wordt er naderhand nog onderhandeld of het één en ander toch niet iets anders kan worden weergegeven.'

Een meneer achterin de zaal steekt zijn hand op: 'Maar dit is toch juist de functie van de journalistiek, om een gesprek te voeren?' Laroës reageert met een lichte spot: 'Ja, maar het is heel moeilijk om een gesprek af te dwingen als iemand niet wil. Het antwoord is volgens mij dat je veel minder interviews moet houden en dat je op een andere manier moet schrijven over belangrijke thema's.' Laroës geeft toe: 'Ik heb ook wel eens mensen tegen elkaar uitgespeeld voor een goed verhaal. Maar al dat onderhandelen mag van mij wel wat minder.'

Onderzoeksjournalistiek

Een meneer aan een statafel vraagt of er tegenwoordig nog genoeg geld is voor onderzoeksjournalistiek. In het vorige college uit deze reeks gaf Mark Deuze namelijk aan dat journalisten niet zoveel verdienen. 'Ik denk dat binnen de NOS absoluut voldoende geld is om andere keuzes te maken', zegt Laroës. Hij schat het budget van de NOS inmiddels op 55 miljoen. 'Er is geen enkele reden om geen andere keuzes te kunnen maken.'

Een andere meneer geeft als voorbeeld dat sommige journalisten alleen naar gebeurtenissen met nieuwswaarde gaan om te kijken of er iemand van een regeringspartij aanwezig is, zonder zelf verslag uit te brengen. 'Wat u omschrijft, noem ik *false balance*', begint Laroës zijn uitleg. Als 98 procent van de wereld zegt dat het klimaat verandert, moet je dan nog hoor en wederhoor toepassen met de andere twee procent? 'Er zijn altijd een paar mensen die bezig zijn een ander verhaal te houden. Maar met zulke *false balance* kan ik me volledig voorstellen dat de journalistiek toch wel zegt: dit is niet iets waar wij tijd aan gaan besteden.'

Sportjournalistiek

Naast vragen stellen, mag het publiek ook kort een mening geven. Op de eerste rij zit om die reden Guikje Roethof, voormalig journalist, oud-Tweede Kamerlid én lid van de Raad van Toezicht van ProDemos, met haar hand in de lucht. Ze merkt op dat journalisten in verkiezingstijd veel trends bijhouden en laten zien wie de grootste partij zal worden: 'Er is één verkiezing geweest waarbij het ging tussen de VVD en de PvdA. Doordat die partijen toen veel meer aandacht kregen, zijn ze beide enorm gegroeid. Toen kregen we dat rare kabinet met de VVD en de PvdA, daar werd niemand gelukkig van', zegt ze.

De peiling der peilingen

Laroes sluit daarop aan: 'Dat geldt ook voor peilingen.' Hij zegt dat hij daar altijd voorzichtig mee omgaat: 'De stelling is namelijk altijd: als er vandaag verkiezingen zouden zijn, is dit de uitslag. Maar er zijn vandaag geen verkiezingen, dus dit is niet de uitkomst.' Terwijl het publiek wat giechelt en knikt, vertelt hij dat de NOS dat wel goed oppakt: 'Die werkt met een soort peiling der peilingen, het gemiddelde van alle peilingen.' Die loopt natuurlijk wel achter. 'Maar dan kloppen ze in ieder geval wel,' legt hij uit.

Tractoren op Twitter

Laroes gaat verder en vertelt hoe hij denkt dat Twitter soms in het hoofd van redacties blijft hangen: 'Er is inderdaad de behoefte om iets niet te willen missen. Daar komt dan overdreven aandacht voor.' Hij geeft de demonstraties van de boeren als voorbeeld: 'Ik denk dat ik niet met ze had willen praten onder die voorwaarden. Dat ik had gezegd: als u met mij wilt praten kan dat morgen, maar niet omdat u hier met tractoren voor de deur staat.' Hij noemt mensen die op deze manier protesteren 'dwingelanden'. Deze boeren deden hetzelfde bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: 'Ze gingen daarheen omdat de cijfers hen niet bevielen. Niet omdat er andere keuzes moesten worden gemaakt.'

De hamvraag

Na al deze achtergrondinformatie beantwoordt Laroes tot slot de hoofdvraag, namelijk: Hoe objectief is ons nieuws? 'Objectiviteit bestaat niet', zegt hij direct. Hij legt het de verbaasde gezichten tegenover hem verder uit: 'Het gaat om professionaliteit. Normen en waarden. En journalistieke integriteit. Op basis daarvan maak je bepaalde keuzes. Meestal maken journalistieke organisaties dus ook vergelijkbare keuzes.' Guikje Roethof vult vanuit de zaal bij: 'Het selectie criterium nieuwswaarde is voor heel veel journalisten het belangrijkste criterium, maar dat maakt de journalistiek tamelijk manipuleerbaar. Daar zijn die *spindoctors* dus heel goed in.'

'Wat voor mij erg belangrijk is in de journalistiek, is transparantie', meent Laroes. 'Ik denk dat je als journalist open moet zijn over hoe je werkt, welke keuzes je maakt en dat je bereid moet zijn om je fouten toe te geven. De mensen voor wie je werkt moet je niet beschouwen als de mensen die daar ergens staan', zegt hij terwijl hij nonchalant de andere kant op wijst, 'maar als mensen die op dezelfde horizontale lijn staan als jij. Ik ben voor het verbinden van de straat en de staat.'